

ROLANDS LEBUSS

EKSPERTS

Eksperta sertifikāts Nr. 005.

Sertifikāts izsniegts 14.05.2010., derīgs līdz 13.05.2023.

Vides pārraudzības valsts birojam

vpvb@vpvb.gov.lv

SIA "Dobele Wind" un SIA "Pienava Wind" pilnvarotajam pārstāvim

SIA "Eolus"

info@eolus.lv

SIA „Estonian, Latvian & Lithuanian Environment”

elle@environment.lv

RL/344/25.06.2019.

Papildinājums eksperta atzinumam RL/106/12.12.2016 par SIA “Dobele Wind” un SIA “Pienava Wind” plānoto vēja parku būvniecības un ekspluatācijas ietekmi uz savvaļas putnu populācijām Dobeles un Tukuma novados.

Papildinājumi manam eksperta atzinumiem RL/106/12.12.2016 un RL/204/15.05.2018 ir sagatavoti, pamatojoties uz Vides pārraudzības valsts biroja 17.06.2019. vēstuli Nr. 5-01/510.

Eksperta atzinumi RL/106/12.12.2016 un RL/204/15.05.2018 ir sagatavoti par plānoto vēja elektrostaciju parku ietekmi uz putniem kopumā, cik iespējams, izdarot secinājumus par ietekmi uz atsevišķām sugām vai sugu grupām.

Var piekrist Biroja paustajam, ka vēja parku ietekme uz dažādām putnu sugām ir atšķirīga. Viens no būtiskākajiem aspektiem, kas maina ietekmes nozīmīgumu, ir noteiktas sugas populācijas lielums, kas ligzdo vēja parku tuvumā, izmanto šo teritoriju, lai barotos, šķērso teritoriju migrācijas vai klejotumu laikā. Eksperta atzinuma RL/106/12.12.2016 2.7. punktā ir norādītas īpaši aizsargājamās putnu sugas, kas konstatētas abos vēja parkos un to perifērijā 2015. – 2016. gada ligzdošanas un migrācijas sezonās, kā arī saskaņā ar interneta dabas datu bāzes Dabasdati.lv informāciju. Tāpat atzinumā ir norādīts, ka tuvākās regulārās un daudzskaitlīgās putnu koncentrācijas atrodas Ķemeru Nacionālajā parkā un dabas parkā “Svētes paliene”, bet tuvākie zināmie dienas plēsīgo putnu sugu un melno stārķu ligzdošanas iecirkņi atrodas plānoto vēja parku perifērijā salīdzinoši drošā attālumā no tiem. No iepriekš minētā izriet, ka plānoto vēja parku teritorijā pastāvīgi neuzturas un tajos vai tiešā to tuvumā neligzdo nozīmīgas aizsargājamo putnu sugu populācijas, tomēr iespēja, ka šo sugu īpatņi vai to bari šķērsos parku teritoriju, pastāv, tādēļ sadursmju risku varbūtība ir augstāka par nulli. Nav paredzams, ka plānotie vēja parki būs unikāls izņēmums, kurā netiks nogalināts neviens putns, tomēr apdraudējuma līmenis populācijai kopumā ir vērtējams, kā zems.

Latvijā līdz šim nav veikts sistemātisks putnu monitorings pie esošajiem vēja parkiem pēc darbības uzsākšanas, tādēļ sadursmju risku kvantitatīvu aplēšanu ir iespējams balstīt tikai uz citās valstīs veiktiem pētījumiem. Uzreiz jānorāda, ka jebkuru šāda veida aplēšu izmantošana ir hipotētiska, jo atšķiras katras novērojumu vietas apstākļi un ietekmētās populācijas. Nav divu vienādu vēja parku, kas radītu identisku ietekmi uz putnu populāciju, tādēļ kvantitatīvu sadursmju riska vērtību nosaukšana var būt saistīta ar ļoti augstu nenoteiktību. Pat līdzīgos vēja

parkos, kas atrodas salīdzinoši netālu, sadursmju risks var būt būtiski atšķirīgs. To apliecina, piemēram, Vācijas ziemeļu daļā veikts pētījums¹, kur veicot putnu monitoringu 47 vēja parkos – gan vizuālos novērojumus, gan kritušo putnu uzskaites, konstatēts, ka sadursmju gadījumu skaits salīdzinoši nelielā attālumā novietotos parkos var atšķirties pat vairāk nekā 10 reizes.

Lai gan ārvalstīs veikto pētījumu skaits un apjoms ir salīdzinoši liels, tomēr daļa no tiem aplūko ietekmi uz putnu sugām, kas Latvijā nav sastopamas, un ne par visām sugām, kas novērotas plānotajos vēja parkos, ir pieejami sadursmju riska dati. Nozīmīgs aspekts, kas jāņem vērā, vērtējot citās valstīs veiktos pētījumus, ir būtiskās atšķirības pētījumu metodiskajā pieejā. Daļa no veiktajiem pētījumiem operē ar modelētiem (*collision risk models – CRM*) sadursmju riska rādītājiem, savukārt citi balstās uz faktiski veikta monitoringa rezultātiem. Daļā pētījumu izmantota kombinēta pieeja. Pastāv vairākas sadursmju riska aprēķinu metodes, kuru izmantošanas gadījumā iegūtie rezultāti var būtiski atšķirties. Tikai atsevišķi sadursmju riska modeļi ir validēti, un pat tie, kas ir validēti uzrāda būtiskas atšķirības ar faktiskajiem monitoringa rezultātiem. Tajā pašā laikā daļa no pētījumiem, kas operē ar faktiski veikta monitoringa rezultātiem, neņem vērā virkni nenoteiktību, kas būtiski var ietekmēt novērtējuma rezultātu, piemēram, kritušo putnu uzskaites gadījumā netiek, vai tikai daļēji tiek izvērtēta teritorijas apsekotāja novērojumu kļūda un kļūda, kas saistīta ar kritušo putnu aizvākšanu no pētāmās teritorijas, ko veic plēsēji. Iepriekš minēto iemeslu dēļ kvantitatīvas aplēses par plānoto vēja parku ietekmi uz putnu populācijām ir iespējams veikt, tomēr jāņem vērā ka šo aplēšu nenoteiktība ir ļoti augsta.

Rydell J. et al. (2012)² pētījumā ir apkopota informācija par kopējo vidējo putnu mirstību vēja parkos Eiropā un Ziemeļamerikā, norādot, ka vidējais (mediāna) gada laikā bojā gājušo putnu skaits uz vienu staciju Eiropā ir 6,5. Šie rādītāji gan var atšķirties no parka uz parku pat vairākus desmitus reižu. Vācijā, kur vēja parkos bojā gājušie putni tiek uzskaitīti kopš 1989. gada, konstatēts, ka apmēram 37 % gadījumu bojā gājuši plēsīgie putni, zvirbuļveidīgie – 27 %, kaiju un zīriņu dzimtu putni – 11 %, baložu dzimtas putni – 7 %, pīles, zosis un gulbji 5 %, bet svīru dzimtas putni – 3 % gadījumu. Lai gan plēsīgo putnu bojāejas rādītāji var atšķirties dažādos parkos, kā arī ir novērojamas būtiskas svārstības dažādās sezonās, Rydell J. et al. (2012) pētījumā ir aplēstas vidējās bojā gājušo putnu vērtības. Pētījumos, kur novērojumi ir atkārtoti vairākus gadus pēc kārtas, plēsīgo putnu bojāejas rādītāji parasti ir mazāki par 0,3 putniem uz staciju gadā (aprēķinātā mediāna no visiem gadījumiem – 0,03, mediāna no teritorijām ar augstu plēsīgo putnu populācijas blīvumu – 0,07).

Sadursmju riska novērtēšanas kontekstā ir iespējams izdalīt vienu specifiku putnu kārtu, kas lielā daļā pētījumu tiek uzskatīta par salīdzinoši augstākam sadursmju riskam pakļautu grupu – piekūnveidīgie (*Falconiformes*), no kuriem plānoto vēja parku teritorijā konstatētas īpaši aizsargājamās putnu sugas – jūras ērglis *Haliaeetus albicilla*, niedru lija *Circus aeruginosus*, pļavas lija *Circus pygargus*, lauku lijas *Circus cyaneus*, mazais ērglis *Clanga pomarina*, zivju ērglis *Pandion haliaetus*, lielais piekūns *Falco peregrinus* un lauku piekūns *Falco tinnunculus*. Paaugstinātais risks ir saistīts ar piekūnveidīgo putnu reakciju uz vēja stacijām, proti, atšķirībā no lielajiem migrantiem – zosis, gulbji, dzērves, kas pēc vēja parku izbūves nereti maina lidojumu maršrutus un izvairās no parku teritorijas, piekūnveidīgajiem putniem šī izvairīšanās nav tik izteikta, turklāt lielai daļai šo putnu sugu atklātas lauksaimniecības zemes, it īpaši zālāji, kur bieži izvietoti vēja parkus, izmanto kā pamata barības ieguves teritorijas.

¹ Grunkorn et al., Ermittlung der Kollisionsraten von (Greif-)Vögeln und Schaffung planungsbezogener Grundlagen für die Prognose und Bewertung des Kollisionsrisikos durch Windenergieanlagen (PROGRESS), 2016

² Rydell J. et al. The effect of wind power on birds and bats – A synthesis, Report 6511, SEPA, 2012

Saskaņā ar C. B. Thaxte et al (2017)³ apkopotajiem pētījumu datiem jūras ērgļu sadursmju risks ar vēja stacijām tiek vērtēts robežās no 0,035 – 0,122 bojāejas gadījumi uz vēja elektrostaciju gadā. Attiecībā uz jūras ērgļiem salīdzinoši liels novērojumu datu apjoms ir apkopts par Norvēģijā Smolas arhipelāgā izbūvēto vēja parku (68 stacijas) ietekmi uz šo sugu, kur 5 gadu laikā veikto novērojumu rezultātā novērtētais sadursmju risks ir 0,12 bojāejas gadījumi uz vēja elektrostaciju gadā. Tiesa gan šajā teritorijā ir novērojama augsts populācijas blīvums – vēja parku tuvumā ligzdo ap 55 – 60 jūras ērgļu pāru. Ziemeļvācijā veiktajā pētījumā, analizējot apkopotos datus par 47 parkos veiktajiem novērojumiem, novērtētā sadursmju riska varbūtība ir 0,035 bojāejas gadījumi uz vēja elektrostaciju gadā (vidējais populācijas blīvums 11,96 putni/100 km²), kur attiecināmais prognozes nenoteiktības diapazons ir robežās no 0,0 – 1,26 bojāejas gadījumiem uz vēja elektrostaciju gadā.

Saskaņā ar C. B. Thaxte et al (2017) apkopotajiem pētījumu rezultātiem, dati par niedru lījas un pļavu lījas sadursmju risku ir pieejami tikai vienā Spānijā veiktā pētījumā, kur novērtētais sadursmju risks ir 0,06 bojāejas gadījumi uz vēja elektrostaciju gadā. Vairāk pētījumi ir pieejami par lauku lījas sadursmju risku, tiesa gan visi pētījumi ir veikti Ziemeļamerikā, kur novērtētā sadursmju riska mediāna ir <0,01 bojāejas gadījumi uz vēja elektrostaciju gadā. Dati par zivju ērgļa sadursmju risku ir pieejami tikai vienā Kanādā veiktā pētījumā, kur novērtētais sadursmju risks ir mazāks par 0,01 bojāejas gadījumu uz vēja elektrostaciju gadā. Dati par lielā piekūna sadursmju risku ir pieejami no ASV un Beļģijā veiktiem pētījumiem, kur novērtētā sadursmju riska mediāna ir 0,019 (0,002 – 0,036) bojāejas gadījumi uz vēja elektrostaciju gadā. Dati par lauku piekūna sadursmju risku ir pieejami no 10 dažādiem pētījumiem, kur novērtētā sadursmju riska mediāna ir 0,047 (0,003 – 1,29) bojāejas gadījumi uz vēja elektrostaciju gadā.

Par citām vēja parku teritorijā vai perifērijā reģistrētajām piekūnveidīgo putnu sugām ir publicēti šādi sadursmju riska dati: zvirbulvanags *Acciper nisus* – 0,036 (0,002–0,16), bojāejas gadījumi uz vēja elektrostaciju gadā (5 pētījumi); peļu klijāns *Buteo buteo* – 0,3 (0,009-1,04) bojāejas gadījumi uz vēja elektrostaciju gadā (4 pētījumi); bikšainais klijāns *Buteo lagopus* – 0,029 (0,01-0,03) bojāejas gadījumi uz vēja elektrostaciju gadā (4 pētījumi);

No vēja parkos konstatētajām vai to tuvumā mītošajām piekūnveidīgo putnu sugām pētījumu dati par sadursmju risku nav pieejami mazajam ērglim, lai gan arī šīs sugas bojāejas gadījumi ir konstatēti.

Saskaņā ar C. B. Thaxte et al (2017) apkopotajiem pētījumu rezultātiem, citu vēja parku teritorijā vai to perifērijā novēroto aizsargājamo putnu sugu sadursmju riska vērtības ir šādas: ziemeļu gulbis *Cygnus cygnus* – 0,004 bojāejas gadījumi uz vēja elektrostaciju gadā (dati pieejami tikai no Smolā veiktā pētījuma); baltais stārķis *Ciconia ciconia* – 0,004 bojāejas gadījumi uz vēja elektrostaciju gadā (3 pētījumi, Spānija); melnais stārķis *Ciconia nigra* – 0,002 bojāejas gadījumi uz vēja elektrostaciju gadā (1 pētījums, Spānija); dzērve *Grus grus* – 0,001 bojāejas gadījumi uz vēja elektrostaciju gadā (1 pētījums, Spānija); lielais ķīris *Larus ridibundus* – 0,333 bojāejas gadījumi uz vēja elektrostaciju gadā (9 pētījumi);

³ C. B. Thaxte et al., Bird and bat species' global vulnerability to collision mortality with wind farms revealed through a trait-based assessment, Proc. R. Soc. B. Volume: 284, 2017 (pētījuma ietvaros apkopota informācija par sadursmju riska novērtējumu no 212 iepriekš veiktiem pētījumiem)

Dati par sadursmju riska varbūtību nav pieejami par dzelteno tārtiņu *Pluvialis apricaria*, paipala *Coturnix coturnix*, lielais baltais gārnis *Egretta alba*.

Plānotajos vēja parkos un to tuvākajā perifērijā reģistrētajām īpaši aizsargājamām putnu sugām, kuras varētu ietekmēt plānoto vēja parku būvniecība un ekspluatācija, ligzdojošo putnu populācijas lielumi (pāros), saskaņā ar manis un citu novērotāju veiktajām uzskaitēm, kā arī citu ornitoloģisko informāciju, ir vērtējami sekojošās robežās (iekavās norādīts attiecīgās sugas populācijas lieluma aplēse valsts mērogā⁴ un ietekmei pakļautā minēto sugu Latvijas populācijas procentuālā daļa): baltais stārķis 2 pāri (10 000 pāri; 0,02 %), melnais stārķis 0 – 1 pāris (180 – 240 pāri; 0 % – (0,4 %– 0,6 %)), jūras ērglis 0 – 1 pāris (100 – 150 pāri⁵; 0 % – (0,7 %– 1 %)), niedru lija 1 – 3 ligzdojošas mātītes (2028 – 37345 ligzdojošas mātītes; (0,008 % – 0,1 %) – (0,003 %– 0,05 %)), mazais ērglis 0 – 2 pāri (3700 pāri; 0 % – 0,05 %).

Ietekme uz plānotajos vēja parkos un to tuvākajā perifērijā konstatētajām īpaši aizsargājamām neligzdojošām putnu sugām vai novērotajiem minētās sugu grupas neligzdojošiem indivīdiem (caurceļotājiem, vasarotājiem, klejotājiem, novērojuma gadā neligzdojošiem indivīdiem etc.), nav vērtēta, jo novēroto indivīdu skaits un sastapšanas regularitāte ir bijusi neliela (viens līdz daži indivīdi), un/vai to sugu gadījumā, kas migrāciju vai pēcligzdošanas periodā veido koncentrācijas, to lielums un sastapšanas regularitāte plānotajos vēju parkos un tuvākajā perifērijā nav uzskatāma par nozīmīgu nedz reģionālā, nedz valsts kontekstā.

Jānorāda, ka potenciālās ietekmes būtiskumu nosaka ne vien iepriekš minēto sugu populācijas lielums un/vai indivīdu skaits teritorijā, bet arī pasākumi, kas tiek plānoti, lai minētās ietekmes un apdraudējumus samazinātu. Piemēram, melnā stārķa gadījumā vēja elektrostaciju izvietojums ir mainīts, lai maksimāli samazinātu sadursmju riskus, tādējādi, potenciāli ietekmētās populācijas lielums nemainās, bet, izslēdzot no vēja parku teritorijas potenciāli labākās barošanās vietas un pielidošanas koridorus tiem, būtiski samazinās sadursmju riski.

Ņemot vērā novēroto populāciju lielumu plānoto VES parku tuvumā, nav paredzams, ka sadursmju riska varbūtība plānotajos vēja elektrostaciju parkos būs augstāka par citos pētījumos konstatētajām vidējām vērtībām, tomēr, lai to apliecinātu ir nepieciešams veikt sistemātiskus novērojumus pēc plānoto staciju uzstādīšanas. Prasības novērojumu ilgumam, periodiskumam, kā arī metodēm ir sniegtas manā eksperta atzinumā RL/106/12.12.2016.

Ņemot vērā to, ka šobrīd ir iespējams izvairīties tikai aptuvenas prognozes par plānoto vēja parku ietekmi uz putnu populācijām, svarīgi būtu nodrošināt to, lai ietekmi uz putnu populācijām mazinošus pasākumus būtu iespējams ieviest arī pēc vēja parku darbības uzsākšanas. Proti, lai monitoringa rezultātā iegūtie secinājumi un rosinātie pasākumi, ja tādi būs nepieciešami, būtu saistoši vēja parku apsaimniekotājam. Šāda prakse ir salīdzinoši plaši izplatīta citās valstīs.

Lai precizētu informāciju par Valsts meža dienesta 2019. gada 12. februāra vēstulē Nr.VM7.7-1/153 “Par informāciju” snigto informāciju, IVN ziņojuma izstrādātāji šī gada 29. martā sazinājās ar vēstulē norādīto kontaktpersonu – Zemgales virsmežniecības inženieri vides aizsardzības jautājumos Viktoriju Vihrovu. Saskaņā ar V. Vihrovas sniegto informāciju Zemgales virsmežniecībā ir saņemti trīs priekšlikumi par mikroliegumu noteikšanu, no kuriem viens priekšlikums par nekustamo īpašumu “Nabadziņi” (kad. nr. 46600040009), kas iekļauts paredzētās darbības izpētes teritorijā. Abi pārējie priekšlikumi ir iesniegti par zemes vienībām, kas atrodas vairāk nekā 3 km attālumā no paredzētās darbības teritorijas. Saskaņā ar V. Vihrovas sniegto informāciju mikroliegumu izveidošanas priekšlikumos nav iekļauta informācija par aizsargājamo sugu, kurai nepieciešams noteikt mikroliegumu. Priekšlikumu

⁴ EIONET. 2014. Article 12 report <http://bd.eionet.europa.eu/article12/report?period=1&country=LV>

⁵ www.putni.lv J. Ķuzes informācija pēc vērtējuma 2016. gadā.

iesniedzējs ir norādījis, ka šajos īpašumos ir konstatētas liela izmēra ligzdas. Valsts mežu dienests, atbilstoši 2012. gada 18. decembra Ministru kabineta noteikumu Nr. 940 "Noteikumi par mikroliegumu izveidošanas un apsaimniekošanas kārtību, to aizsardzību, kā arī mikroliegumu un to buferzonu noteikšanu" prasībām, ir uzsācis priekšlikumu izvērtēšanu un piesaistījis ekspertus teritorijas apsekošanai un atzinumu sagatavošanai. Pēc eksperta atzinuma saņemšanas tiks lemts par mikrolieguma statusa noteikšanu.

Liela izmēra ligzdu konstatēšana paredzētās darbības vietas tuvumā ir iespējama un šādas ligzdas var tikt izveidotas arī pēc paredzētās darbības akceptēšanas un būvniecības procesa pabeigšanas. Ligzdas konstatēšana vēl neliecina par tās apdzīvotību un to vai tajā mītošajai sugai ir veidojams mikroliegums. Liela izmēra ligzdas mežos veido arī virkne putnu sugu, kurām mikroliegumi netiek veidoti, piemēram, peļu klijāni, kas paredzētās darbības teritorijas apkārtnē ir novēroti salīdzinoši bieži, un paredzētās darbības teritorijas tuvumā ir zināmas šo putnu ligzdošanas vietas. Ligzdas konstatēšana nemaina manos eksperta atzinumos sniegto viedokli par paredzētās darbības teritorijas piemērotību vēja elektrostaciju būvniecībai. Ņemot vērā, ka lielāko daļu paredzētās darbības teritorijas aizņem intensīvas lauksaimniecības zemes, kurās barošanās apstākļi ir vērtējami kā suboptimāli vai ļoti slikti, paredzētās darbības teritorija šo populāciju aizsardzības nodrošināšanai nav ļoti nozīmīga. Vienlaikus jānorāda, ka eksperta atzinums un viedoklis neatceļ normatīvo aktu prasības, kas gadījumā, ja nekustamajā īpašumā tiks nodibināts mikroliegums varētu liegt izbūvēt 2 – 3 VES (DA-WT-301, D-WT-109 un iespējams D-WT-107), kas varētu atrasties tuvāk mikroliegumam nekā Ministru kabineta noteikumos norādītie 2 km.

Teritorija, par kuru iesniegts priekšlikums mikrolieguma izveidošanai, atrodas Dobeles novadā. Kā norādīts ietekmes uz vidi novērtējuma ziņojumā, tad pēc ietekmes uz vidi novērtējuma procesa pabeigšanas un pirms VES parka "Dobele" būvatļaujas saņemšanas būs jāizstrādā detālplānojums. Paredzams, ka uz detālplānojuma izstrādes brīdi Valsts mežu dienests jau būs pabeidzis teritorijas vērtēšanu (Saskaņā ar V. Vihrovā sniegto informāciju atzinums varētu tikt saņemts 2019. gada maijā) un, ja priekšlikums tiks apmierināts, noteicis mikrolieguma statusu ligzdas vietas apkārtnē. Mikrolieguma statuss būs jāņem vērā, izstrādājot detālplānojumu, un galīgais staciju novietojums plānojams atbilstoši normatīvo aktu prasībām un aktuālajai situācijai. Proti, atsakoties no to VES būvniecības, kas novietotas tuvāk nekā 2 km attālumā no mikrolieguma teritorijas.

25.06.2019

Rolands Lebuss

tālr.: 29489097
e-pasts: rolands.lebuss@lob.lv

Šis dokuments ir parakstīts ar drošu elektronisko parakstu un satur laika zīmogu.